

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган „Взаїмної помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Редагує: Комітет.

Відвічальний редактор:
НЕСТОР ПШЕПЮРСЬКИЙ.

Річник I.

Ч. 14.

Львів, 15. мая 1913.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, ул. Скарбківська ч. 33. II. пов.

З М І С Т:

Розвіяні мрії.

М. Бистринець: Непокликаним опікам народнього учительства у відповідь.

О. Кулинич. Про устрій народних шкіл в Галичині. (Кінець).

Програма і Інструкція для організаційної діяльності Відділу окружних Товариства „В. П. У.“

М. Домбровська. Товаришкам по розвагу!

З діяльності Відділів окружних.

Проект правильника посмертного фонду для членів „В. П. У.“

З російської України.

„Взаїмна Поміч учительська“.

З просвітнього руху між американськими Українцями в Злучених Державах.

Всячина.

Оповідки.

Нові книжки і видання.

Оголошення.

Львів 1913.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок 10. (Дім „Просвіти“).

Комунікат.

КРАЄВИЙ СОЮЗ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНИХ СПІЛОК

Львів, Зіморовича ч. 20.

Подаємо ВП. Хліборобам до відома, що Високе ц. к. Міністерство признало в тім році на час від 1. марта до 31. мая с. р. пятьдесят процентову знижку тарифову на всіх штучних навозах, при закупні щонайменше 10.000 кг.

Тарифові знижки узискує ся в дорозі реклямації, які ВП. нашим Відборцям, так сего, як і тамтого року ми самі полагоджувати будемо.

В інтересі самих ВП. Хліборобів лежить, щоби в часі до 31. мая заосмотрили ся в потрібні навози вже і під осінні засіви, а всі наші П. Т. союзні Спілки, філії „Сільського Господаря“ та Кружки, просимо використати тоті тарифові знижки для своїх членів.

ДИРЕКЦІЯ.

Хто вибирає ся за границю до

ПРУС

: : : : або до иньших країв европей- : : : :
: : : : ських або американських, : : : :

повинен у своїм власнім інтересі перед
відїздом з дому засягнути інформації
і заосмотрити ся картою поручаючою в

РУСЬКИМ ТОВ. ОПІКИ НАД ЕМІГРАНТАМИ

„ПРОВИДІНЄ“

ЛЬВІВ, УЛ. ДЗЯЛИНСЬКИХ Ч. 12.

Виходить
1. і 15. каждо-
го місяця.

Редакція,
Адміністрація
і Експедиція
у Львові,
ул. Скарбківська
ч. 33. П. пов.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

орган „Взаїмної Помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Річна передпла-
та вносить:
для Австро-
Угорщини 8 К.,
для Росії 4 р.,
для Америки
і Канади 4 дол.

Реклямації нео-
печатані вільні
від почт.оплати.

Звичайні члени Товариства одержують журнал безплатно, а спомагаючі доплачують по 6 Кор. річно.

Розвіяні мрії.

З великою нетерплячкою дожидало галицько-народне учительство отворення сьогорічної, соймової сесії. Дожидало в тій повній вірі і надії, що бодай тепер представники того сойму сповнять свій горожанський обовязок, вивяжуть ся з даних обітниць і вповні поладнають його оправдані домаганя, на що воно вже від кількох десятків років дожидає. А було воно тим певнійше своєї справи, бо навіть в програму маючої ся скликати соймової сесії входила справа управильнення платень.

Та не так склалось, як ждалось. Надія на поліпшене платні народньому учительству і тепер завела, бо ось дня 3. мая с. р. усі політичні, дневники рознесли по краю вістку, що на основі Найвисшої постанови замкнено сесію галицького сойму.

Замкнене соймової сесії в політичному житю народів не є буденним явищем; а що таке як раз тепер у нас збулось, то лишень на тій основі, що центральне правительство признало вкінці галицький сойм нездібним до діяльної праці, до сповнення свого завдання.

І знов збулась одна дія житевої трагедії народнього учительства в Галичині. Та мимо того галицько-народне учительство ні раз не жаліє за тим, що сталось. Противно, воно навіть раде із замкнення соймової сесії, а там і послідовного розвязання сойму, бо має ту певну надію, що при обнови нового сойму воно вже незабаром діждеть ся обновлень обставин і поправи своєї долі.

Народне учительство Галичини недвозначно і не раз вже значувало своє становище в справі виборчої реформи. І воно, як вольні горожани, дбайливе про культурний розвиток і економічне піднесенє краю, категорично заявилося за доведенем до кінця виборчої реформи, бо доперва після того надіялось справедливого поладнання своїх оправданих домагань. І здавалось, що ось-ось прийде до загального порозуміння і виборча реформа, по стільки роках соймової непродуктивности, зістане ухваленою. Надія була тим певнійша, що у сьому ділі увійшли в контакт з Українцями польські демократичні партії і краківська група консерватистів, утворивши т. зв. „бльок більшости“. Та вороги — подільська шляхта і вшехполяки, при діяльній і маніфестаційній підмозі польського єпископату — не спали. Вони, бачучи,

що їх абсолютне пануванє в краю є загрожене, своїм проволіканєм і інтригами довели до замкнення соймової сесії. Сталось, що мало статись і чого на певне можна було надїятись. Та нема нічого злого, щоб на добре не вийшло. Народне учительство, а то й увесь загал населеня нашого краю наглядно переконав ся про перфідію і фарисейство тих, які дотепер керму краю так цупко держали у своїх руках. Своїм поступованєм дали вони наглядний доказ, що їм ні раз не ходить о добро і розвиток краю, а о вічне забезпеченє собі власти і правління, з якого лишень вони одні могли б користати.

Але щож; вони, сараки, певні своїї дотеперішньої сили, перечислились і не спостерегли, що загнались за далеко! Отямившись у своїому безвихідному положеню, вони, щоб ратувати себе від певної загибелі, навпослід втяли таку штуку, у якій лишень вони одинокі є справдішніми майстрами. Ото в передодень замкнення соймової сесії — проводирі противників виборчої реформи укартували на день 5. мая с. р. скликанє бюджетової комісії, яка буцім то мала занятись справою ухваленя „додатків“ (?) для народнього учительства і фонду на будову шкіл. Цілюю скликаня сьої комісії було не лишень дальше проволіканє справи виборчої реформи, але й позисканє для себе і всіх противників виборчої реформи симпатій народнього учительства і тих громад, що приневолені будувати у себе школи, а маючи на сю ціль гроша — надїялись його дістати з краєвих фондів. Славетні батьки краю з цілою певністю числили на се, що народне учительство і інтересовані громади, не знаючі як слід законів, будуть певні сього, що так „додатків“ для учительства, як і на будову шкіл не буде тому, що на перепоні сьому станули прихильники виборчої реформи. А що воно справді було так обдумане, доказом сього хай послужить донесене „Słow-a Polsko-ro“ (Nr. 205, z 3. V. s. p.): „Zamknięcie sesji sejmowej dokonane zostało wskutek konferencyi, jaka się we Wiedniu odbyła po przyjeździe ministra Zaleskiego pod naporem żądań, większości blokowej. Jej też przypisać należy, że wobec zamknięcia sesji, odpada posiedzenie komisji budżetowej, które zostało zwołane przez przewodniczącego, hr. Pinińskiego, w celu uchwalenia dodatków dla nuczycieli i funduszu na budowę szkół. Blok spowodował, że oba te zamiary zostały udaremnione“.

А що, чи не гарно сказано? Так і виходить з того, що: ось то, бач, ми бажали вчинити добро народньому учительству, та „większość blokowa“ ударемнила навіть нашу добру волю...

Фарисеї! Ви „przeholowali“ в своїх обчисленях! Нам відомі ваші задушевні бажаня і затії. Сьєю штучкою бажали-б ви при недалекій виборчій акції зиськати поміч усього народнього учительства і тим чином ще більше роздмухати в краю виборчу реформу. Та ми вам отверто заявляємо: кепсько ви міряли, а ще гірше влучили! Народне учительство мало вже доволі нагоди пізнати вашу „добру волю!“ Від кількох десятків літ, головно-ж в послїдних роках, кормили ви його медовими обіцянками, заправленими в дійсности гірким полином і жовчию. Своїм поступованєм зглядом наших оправданих домагань дали ви найкращий доказ, що наша доля вас о стільки обходила, щоб не допустити до її поправи. А ви чейже мали доволі часу й нагоди на те, щоб раз вже, як слід і справедливо поладнати сесю справу.

Ні, панове! У ваші медоточиві слова народне учительство вже ніяк не може повірити і не повірить, бо воно вас наскрізь пізнало. Навіть у сні не мрійте про се, щоб гноблене і визискуване вами народне учительство помагало вам при найблизших виборах, та тим чином добровільно пхало свої спину у ваше ярмо, яке вже йому в'їлось до живих костей. Правда, при найблизших виборах ми всі, збитою лавою, ринемо у вир виборчої боротьби, але лишень в тій цілі, щоб з вами, як нашими найбільшими противниками і ворогами остаточно почислитись, вас побороти, а на ваше місце увести до союму справдішних прихильників виборчої реформи, які, після її ухвалення, оцінять нашу працю і заслуги, та в новому, обновленому союмовому складі дадуть нам більше від того, чим ви тепер удаєте, що будім то хочете нам дати!

Час виборчої кампанії не за горами; а дасть Біг його діждати ми вам і цілому світови дамо докази, що й ми є справдішними горожанами і народними учителями!

М. Бистринець.

Непокликаним опікунам народнього учительства у відповідь.

На основі ухвали загально-учительського віча, відбутого дня 14. січня 1912., виконуючий вічевий комітет мав обовязок перевести у своєму нутрі реорганізацію. Комітет виконав сю ухвалу на повному засіданню дня 19. мая 1912. Реорганізацію переведено на основі репрезентації виключно станових учительських організацій краєвих, якими є: „Взаїмна Поміч галицьких і буковинських учителів і учительок“, та „Krajowy Związek nauczycielstwa ludowego“. Основа зовсім справедлива і оправдана з огляду на те, що учительськими справами повинно кермувати... саме таки учительство, а не всякого рода „опікуни“, з поза його кругів. Така однак конструкція Комітету не припала до вподоби передусім... „Polskiemu Towarzystwu pedagogicznemu“, яке — хоч не є чисто становою організацією учительською — насильно, *per fas et nefas*, намагаєть ся задержати в своїх руках керму учительських справ, та виступає в ролі ревного опікуна загалу учительства, хоть сей загал відпекуєть ся сьої непокликаної, всепольської опіки.

І почало роботу на свій лад. Реорганізацію Комітету, з якого мусіло уступити, назвало „rozbiciem Komitetu wiecowego“, а одночасно заявило прилюдно, що „nie może w żaden sposób zrezygnować z prawa troszczenia się o interesy zawodowe nauczycielstwa, gdyż byłoby to... zdradą narodowego stanu posiadania“.

Щоби підбурити опінію учительства проти зреорганізованому Комітетови вічевому, поміщує наперед у своєму органі „Szkoła“ цілу низку статей під так страшними заголовками, як: „Rozbicie Komitetu wiecowego“ — „Groźna sytuacja“ — „Rozłam wśród nauczycielstwa ludowego“ — „Dla oryentacji“ і т. и.

Але „Szkoła“ мало хто з учительства читає, а ще меньше є таких, що повірять в нісенітницю, які вона пише.

Появляєть ся отже доволі обемиста брошура: *Jan Kornecki*: „W świetle prawdy“ (Pod rozwałę nauczycielstwu ludowemu). Має

вона на цілі „uświadomić całą rzeszę nauczycielską i wskazać jej drogę prawdziwego zbawienia pod opiekuńczemi skrzydłami... Polskiego Towarzystwa pedagogicznego“. Брошуру сю розкидаєть ся цілими масами в кругах польського учительства...
безплатно.

До помочи „w urabianiu opinii“ стає також „incognito-redaktor“ славнозвісної „Gazet-и szkoln-oї“, непримиримий ворог кожної становой організації учительської.

Се все однак має служити до орієнтації польському учительству. Загал українського учительства ще „неосвідомлений“. Требаб і йому отворити очи на грізну небезпеку і достарчити... відповідної лектури

Дивним-дивом майже у тому самому часі виходить у широкий світ публікація п. з : „В справі реорганізації Виконуючого краєвого учит. Комітету повічевого“. На кінци соромно підписаний автор: Іван Буцманюк, бувший член Вик. кр. уч. Комітету повічевого. Брошуру сю розсилаєть ся також...
безплатно!

Робота йде — як бачимо — скорою ходою... пляново і згідно.

Рефлексії наші на сю тему замкнемо у звістній німецькій по- словиці: „Schöne Seelen finden sich“. Sapienti sat!

Тимчасом „зреорганізований вічевий Комітет“ веде свою акцію далі. Організує в жовтні і падолисті 1912 повітові учительські віча в цілому краю. Вони відбувають ся імпазантно. Нігде не підносить ся ані оден голос проти „реорганізації Комітету“, хотяй його противники „злученими силами“ промощували шлях строгій опозиції на терені польського і українського учительства.

Учительство зорієнтувалось, — та не по нутру... авторам брошур!

На кожному вічу вибрано по двох делегатів, які репрезентують згідну опінію загалу учительства в краю.

„Polskie Towarzystwo pedagogiczne“ не тратить резону. Лишає свойого „українського союзника“ його власній судьбі, бо „wspólna kampania nie powiodła się“, та звертаєть ся на „polski teren narodowy“.

Організує тепер нове тіло з атрибуцією, яка прислугує тільки „вічевому Комітетови“. До спілки втягає ще чотири польські, псевдо- учительські товариства, подібної породи як воно само.

І повстає тим робом: Delegacya Polskich Towarzystw Nauczycielskich. Склад її творять: 1. Polskie Towarzystwo pedagogiczne; 2. Polskie Towarzystwo nauczycielstwa lwowskiego; 3. Związek nauczycielek we Lwowie; 4. Stowarzyszenie nauczycielek w Krakowie; 5. Samorząd nauczycielek w Przemyślu.

Першу скрипку у сій дивоглядній організації грає очевидно... „Polskie Tow. ped.“

В цілі опрокинення можливих закидів, що наведені товариства не можуть репрезентувати опінії загалу польського учительства в краю, п. Корнецькі пише у своїй брошурі про них ось що:

1. Polskie Tow. ped. liczy obecnie przeszło 3.000 członków nauczycieli Polaków (?), którzy należąc do tego Tow. wpływają na jego charakter. Oddziały Tow. składają się z nauczycielstwa, a tu i ówdzie mają tylko nielicznych członków z poza sfer nauczycielskich, którzy się interesują sprawą szkolnictwa.

У так велике число членів мабуть сам п. Корнецькі не вірить, але се не перешкадає йому... писати, а чейже папір терпеливий... Кожного однак, логічно думаючого, чоловіка вражає висказ, що члени-учителі мусять доперва впливати... на характер товариства.

Кождій становій організації члени прямо надають характер без ніяких застережень, а не впливають на неї. Який-же вкінці вплив і як далеко він сягає? сього і сам п. Корнецькі не є в спроможності сказати! Ми однак знаємо добре, лиш шкода часу про се говорити. А ті члени з поза учительських сфер — чи надають товариству характер нової організації?

2. *Polskie stowarzyszenie nauczycielstwa lwowskiego* składa się z samych nauczycieli i nauczycielek ludowych, zamieszkałych we Lwowie.

Ну, тут вже сам п. Корнецькі признає, що се товариство чисте... локальне, а не краєве, позаяк його характер зраджує вже сама назва. В противному случаю бувби його діяльність поширив на ширший терен, та знов нагнав до нього принайменше яких 3,000 членів. Промовчав однак один факт, що члени сього товариства по найбільшій часті є членами „*Polsk. Tow. ped.*“, що управа обох товариств спочиває в руках тих самих „махерів“ і що ті два товариства треба звести властиво... до одного.

До компанії приходять ще три організації учительок, про які ширший загаль учительства якось нічого не чув аж до послідньої хвилі. Однак пригляньмо ся їм близше.

3. *Związek nauczycielek we Lwowie* jednoczy w sobie nauczycielki wschodniej (чому не цілої?) *Galicji*, nie jest więc nawet lokalnym lwowskim towarzystwem. Се застережене „*nawet*“ якось нам не дуже подобається, але — хай там!

Добродію Корнецькі! Чому Ви не подали, кілька тисяч членів числить ся організація взагалі, а кілька у ній учительок з поза Львова? Видно цифра не дуже імпонує!

4. *Stowarzyszenie nauczycielek w Krakowie*, istniejące już 40. rok, łączy w sobie nauczycielki *Galicji* zachodniej (bony, guwernantki, nauczycielki prywatne i ich jezuickie protektorki—прим. складача) wiele zdziałało i obecnie robi dla swoich członków (але не для загалу учительства обох полів, а нехай би тільки для учительок у станових справах — прим. складача). Ma wprawdzie członków wspierających i z poza sfery nauczycielek ludowych (ара!), ale to mu charakteru nauczycielskiego nie odbiera (sic!).

Добродію Корнецькі! Чи Ви, зачислюючи се „*stowarzyszenie*“ до „*organizacji de facto* наuczycielskich“, — не сьміялись самі в кулак із безмежної... людської глупоти?

5. *Samopomoc nauczycielek w Przemyślu*. Якого рода ся організація? — про се мабуть сам п. Корнецькі соромить ся щонебудь сказати, лиш... дискретно промовчує.

Та ми не цікаві! Не будемо його тягнути за язик.

Одно тільки питане поставимо: Чи ті три „жіночі“ товариства займались коли становими справами загалу учительства? Чи навіть таку ціль мають зачеркнену у своїх статутах? Чи з того приводу можуть мати хотьби найменшу претенсію до репрезентованя опінії цілого краєвого учительства?

Ми в се не повіримо! Та навіть цілий „*wszeczpolski sztab Tow. ped.*“ і сам добродій Корнецькі сього — з рукою на серці — хіба не признає!

Мимо сього д. Корнецькі сміло, без загикнення, каже дальше: „*Tak więc wszystkie te, nie uznawane przez Związek organizacje, są de*

facto nauczycielskiemi i nie można im odmówić w żaden sposób prawa troszczenia się o interesy zawodowe nauczycielskie“.

Який то зручний блахман для безкритичних людей!

Ми однак освітлюємо цілу справу з иньшої сторони! У виду висказаних вже міркувань скажемо коротко:

Ціла „Delegacya Polskich Towarzystw Nauczycielskich“ дасть ся легко спровадити до спільного знаменника, якому на імя: „Polskie Towarzystwo pedagogiczne“.

Чи помиляємось у своїому заключеню — хай учительство само розсудить!

Поки що однак не можемо „Polskiemu Towarzystwu pedagogicznemu“ признати права заступництва, навіть хотьби тільки загалу польського учительства, хотяй воно iure caduc o прибралось... у дві пари ногавиць, та аж... три спідниці!

І ми перейшлиб над сим „pseudo-становим“ товариством до дневного порядку, наколиб воно гризло ся дальше тільки із „Związk-ом nauczycielstwa ludowego“, а не нападало на „Взаїмну Поміч“.

На жаль так не є!

Сьвіжий доказ: Szkoła. Zeszyt IV. kwiecień 1913. з двома статями:

1. Związek i „Wzajemna Pomoc“ „walczą“.

2. Zjazd delegatów polskich Towarzystw nauczycielskich

Головно обходити нас буде перша друга статя; лиш о стільки, о скільки послужить до поясненя першої.

Перша статя обнимає звіт „niebezpiecznego“ sprawozdawcy „Szkoły“ із з'їзду делегатів повітових учительських віч і Комітету вічевого, який відбув ся у Львові дня 19. марта 1913.

Звіт сей писав д. J(an) K(ornecki), якого — як сам признає — „dopiero po dłuższych naradach zdecydowano się wpuścić na salę“.

Звіт сей тенденційний і доволі ложний приневолює нас до близшого поясненя многих його уступів. І так:

На вступі д. J. K. пише:

1. Dnia 19 marca odbył się w sali ratuszowej we Lwowie zjazd delegatów „Związku“ i „Wzajemnej Pomocy“, przy liczny m udziale delegatów z kraju, w obecności kilkunastu posłów sejmowych.

Вже на самому вступі... перша неправда.

Був се „з'їзд делегатів повітових учительських віч з цілого краю, спільно з виконуючим Комітетом краєвого віча“.

У з'їзді взяло участь 31 (а не kilkunastu) послів обох народностей; 8 послів оправдало свою неприсутність.

2. Delegaci byli w części istotnie delegatami wieców powiatowych, część jednak i to zdaje się znaczna, była przez „kierownictwo“ mianowana. Na dowód tego niech posłuży fakt, że zjawili się „również“ delegaci Lwowa i Krakowa, chociaż wieców powiatowych ani we Lwowie ani w Krakowie Związek nie urządzał. Załatwiono się więc w tych dwu stołecznych miastach w sposób łatwiejszy.. przez zamianowanie „delegatów“

Відсилаємо правдомовного д. J. K. до числа 6. „Głosu nauczycielstwa ludowego“ з дня 31. марта 1913. Там найде (поіменний спис делегатів і може легко пересьвідчитись, що було їх разом, 141, та що вони репрезентували 79 повітів, отже опінію загалу учительства обох народностей в цілім краю. Іменувало їх таки саме учительство на повітових вічах, а не „kierownictwo“ з'їзду. Про се д. J. K. знає дуже добре, однак злобно перекручує факта, та другим інсинуує методу

поступованя, якої завсіди придержуєть ся його „Polsk. Tow. ped.“. Він, по думці польської пословиці, „mierzy drugich swoim własnym łokciem“.

Делегатів Львова і Кракова було — як із спису видно — усього на всього аж п'ятьох!

Добродію J. K. Чи число 5 творить значну часть числа 141? Скажіть самі, наколи Ваші відомости з „rachunków“ сягають бодай так далеко, як відомости ученика третьої кляси народної школи з початком шкільного року!

Перекручене факту потрібне однак було д. J. K. до слідуючого міркуваня.

Przytaczamy ten fakt jedynie dlatego, że Związek powołuje się na jednolitość opinii w całym kraju co do traktowania spraw nauuczycielskich jego metodami.

Он — куди стежка в горах!

(Кінець буде).

Олександр Кулич.

Про устрій народних шкіл в Галичині.

(Кінець).

Приступаю до річи, до ознакомленя Т. Т. Учасників конференції із середниками, зглядно резолюціями, які, по думці референтів поодиноких еляборатів зарадили-б недомаганям в устрою нашого народного шкільництва.

- 1) Викинути з народних шкіл німецьку мову.
- 2) Викинути німецьку мову з перших чотирох літ шкіл народних.
- 3) Перенести науку другого язика краєвого на третій рік науки.
- 4) Обмежити матеріял з науки рахунків і граматики, а своєї послідної вчити практично.
- 5) Завести по всіх школах 4-літну обовязкову науку (початкову).

Ото одна частина поглядів референтів, які стремлять до знесеня типів.

Така реформа дала би ся перевести і о скільки ходить о одноцілість шкіл — рецепта ся була-б несогірша.

Були-б се школи зближені дуже до сьогочасних, існуючих вже шкіл, а саме до шкіл 1. і 2 клясових типу низшого, тільки з 4-літною примусовою початковою наукою. В школах таких, о однім учителю, мусів би бути об'єм науки ще більше обмежений, в дотеперішних школах 1-клясових типу низшого, а се з огляду на обмежене науки обовязкової до 4 літ.

Отже:

- 1) Впровадити німецьку мову до усіх народних шкіл і поширити в них науку граматики.
- 2) Поширити час треваня щоденної обовязкової науки до семи літ і впровадити до так зреорганізованих шкіл науку німецької мови, причім треба знести науку доповняючу.
- 3) Вчити німецької мови в надобовязкових годинах.

Се друга частина резолюцій референтів.

Резолюції сі зміряють також до усунення типів і витворення од-ноцільних початкових шкіл, зближених до вже існуючих шкіл в на-шім краю, а се до категорії шкіл 4-клясових.

Отже: „Най буде, як бувало“ кличуть ще інші, бо так як є — є добре. Треба-б тільки зближити 1. і 2-клясові школи до шкіл 3. і 4-клясових через обмежене об'єму наукового матеріалу в сих послідних школах, бо ні одноцільності шкіл, ні також злуки всіх на-ших народних шкіл із школами середними і заводовими не дасть ся перевести.

Ото є менше-більше всі внесення і резолюції Пов. референтів поодиноких еляборатів, на підставі яких, мали-б бути усунені з нашо-го народного шкільництва виказані передше всі недомаганя в устрою народних шкіл.

Чи внесення і резолюції ті є стійні, — не мойою річю судити. Од-но тільки дасть ся тут завважити, що реформа народного шкільництва, переведена на підставі сих тільки резолюцій, чи там внесень — не усунула-б лиха.

Зближаюсь до кінцевих виводів.

Думки, які тут в резолюціях кину, дадуть кожному погляд, як я на справу устрою народних шкіл задивлююсь. Річю отже П. Т. Учасників конф. буде видати осуд, чи і о скільки резолюції мої є стій-ні і чи на основі сих резолюцій можна-б було організувати в нашім краю школи відповідаючі заложению теми.

Отже:

- 1) Школи народні в нашім краю мають бути початкові (elementarne) і виділові.
- 2) Школа початкова є обовязковою для всіх, — виділова ні.
- 3) До шкіл початкових приміненій буде шкільний примус, — до шкіл виділових ні.
- 4) Школи початкові мають вдоволити сьогочасним суспільним вимогам населеня місцевого під зглядом об'єму початкової науки, — школи виділові населеня даного округу, чи повіту, під зглядом поширення початкової науки.
- 5) Обовязкова початкова наука триває літ 6 і починаєть ся з укінченим 7, а кінчить ся з укінченим 13. роком життя дитини.
- 6) Наука в школах виділових триває літ 4. і починаєть ся з укінченим 11-им, а кінчить ся в нормальних условилах з укінченим 15. роком життя учеників і учениць.
- 7) Наука в початкових школах відбуваєть ся виключно і тільки на основі матерної (рідної) мови.
- 8) В школах виділових друга краєва мова і мова німецька є предметами обовязковими.
- 9) Всі народні школи як початкові так і виді-лові є інституціями краєвими, удержуваними виключ-но краєвими фондами.
- 10) Школи початкові числять всі без виїмки і без огляду кіль-ко учителів працювати ме в даній школі — по 6 кляс, що відповідає 6-літній обовязковій, початковій науці.
- 11) Школи виділові числять по 4. кляси, що відповідає 4-літ-ній в них науці.
- 12) Наука в перших 4-ох роках ві всіх початкових школах має обнимати такий об'єм наукового матеріалу, якого домагають ся від молодежи при іспитах вступних до шкіл середних, а який мусить також вповні вистарчати до переходу до шкіл виділових.

13) Школи виділові будуть мати приписаний такий об'єм наукового матеріалу, який є приписаний для чотирох нижших клас середньої школи з виїмкою латини і греки.

14) Німецька мова буде предметом надобовязковим в усіх початкових школах для цих учеників, котрі наміряють образуватись далі в школах середніх і за науку своєї мови одержувати буде учитель відповідну ремунацію з краєвих фондів.

15) Школи виділові є школами віддільними і не можуть бути лучені зі школами початковими, під спільною управою.

16) Школи початкові можуть бути хлопячі, дівочі і мішані; — школи виділові тільки хлопячі або дівочі.

17) Коедукаційні школи виділові не можуть бути школами прилюдними.

18) Образоване в початкових школах має бути виключно формальне (інтелектуальне), без ніяких бічних цілей — в школах виділових може бути положений натиск на напрям практичний.

19) Сьвідоцтва шкіл народних, як початкових так і виділових, дають ученикам право до переходу до шкіл середніх і заводових, без складання вступних іспитів.

20) Наука доповняюча має бути в цілім краю знесена, а замість ньої мають бути утворені по селах 2-річні зимові рільничі курси, а по містах такі самі курси промислово-торговельні.

На основі цих принципів з'організовані школи народні були-б одноцільні, ріжнячі ся може що до подробиць, але не що до об'єму науки; подавали-б всім горожанам краю однаково, початкове образоване в їх матерній мові, приготовляли би в 4-ох нижших класах до шкіл виділових середніх, та будучи в як найтіснішому контакті із школами середніми і виділовими, а сі знов із школами заводовими, творили-б зглядом себе і других одноцільну і гармонійну цілість органічну, через що відповіли-б сьогочасним суспільним вимогам.

В Бібрці 28. лютого 1913.

Програма і інструкція

для організаційної діяльності окр. Відділів Т-ва „В. П. У.“.

(Дальше).

II. Гуманітарна поміч членам, предвиджена статутом, дасть ся з'ясувати в рамках: бурси для дітій членів, санаторії і подібні уладження, вироблюване полекш і знижених цін по чужих санаторійних інституціях і кліматичних стаціях, забезпечене на кошт Т-ва лікарів-спеціалістів у Львові і лікарів в містах повіта на кошт Відділів окружних.

В початках діяльності, де велике число справ дожидає своєї черги, не могло Т-во і окружні Відділи звернути належної уваги на з'організоване членам широкої гуманітарної помочи. З року на рік та акція буде поширюватись і остаточно всі предмети, вставлені до програми гуманітарної акції дадуть ся зреалізувати.

Квестія основаня санаторії, чи вакаційної оселі для членів і квестія забезпеченя лікарів-спеціалістів у Львові на кошт Т-ва, як недозріла, буде передше для засягнення опінії загалу окремо зреферована, проте, як ще необовязуюча, до „програми і інструкції“ не входить. Натомісць всі иньші предмети гуманітарної акції, вже уведені в жите, або вже оконечно упляновані, тут представимо.

Вироблюване полекш і знижених цін по чужих санаторійних інституціях і кліматичних стаціях — довершує Т-во з успіхом, спеціально в лічничих заведенях, що є власностию організацій учительства иньших славянських націй (польського і чеського). Член, який задумує старатись о місце і полекшу в такім заведеню, має прислати Дирекції Т-ва докладно виповнене подане, а вона — по добавленю відповідної дописки — пересилає його куди слід.

Забезпечене лікарів і аптик на території окружних Відділів — належати-ме до самих Відділів. Буває так, що занедужає член або хто в його родині і то в пору, коли в хаті гроша нема. Треба їхати до незнайомого лікаря і до аптики за ліками. Читали ми в часописях, що десь там лікар відказав ся їхати до недужого учителя, позаяк не мав певности, чи одержить гонорар. — На случай хороби своєї, або усвоїй родині, не має такий член змоги або часу повідомити управу підручної каси про своє нещасте, проте про хвилеву позичку нема тут бесіди. Член в такім случаю їде або посилає за лікарем, легітимуєть ся перед лікарем і в аптиці членською грамотою, а Відділ окружний платить відтак гонорар лікареві і належитість в аптиці. На тій основі завершать окружні Відділи умови з лікарями і аптикарями і подадуть їм спис своїх членів. Видатки покривють із спеціального диспозиційного фонду „хорих“, який треба утворити з означеного проценту щорічної чистої надвижки підручних кас. Інтересований член зверне відтак, або ні, виплачену квоту, що залежати ме від правильникових постанов фонду хорих, які Відділи окружні собі уложать.

Бурса для дітей членів у власнім домі Т-ва. Обчислення проєкту бурси виявили, що кошт веденя бурси у наймленім льокалі зівсім не оплачувавсь би і така бурса не становилаб для членів ніякої гуманітарної помочи. Проте поставлено справу так: збудуймо вперед дім Т-ва, а тоді в нім примістимо канцелярії Т-ва і приют (тепер щорічно пожирає льокаль 1000 К чиншу), бурсу, евентуальні склади, то що, а при тім дім з чиншового доходу буде оплачуватись. Тоді бурсу можна буде провадити по низьких цінах, а се вже иньше діло. Проте — трактуючи тим шляхом справу бурси — мусимо в парі звернути свої симпатії і увагу до акції будови дому Т-ва. — Виділи окружні подбають: 1. щоби як найбільше членів Відділу закупило по однім довжнім записі на будову дому, які коштують по 50 кор. платних місячними 2-короновими ратами: кождий довжний запис мусить бути у продовж 25 років вильосований і власникови готівкою виплачений, проте є він лише безпроцентовою, довгореченцевою позичкою, яку член дає Товариству; 2. Відділи окружні, як такі, закуплять по одному примірникови довжного запису із складок, які в тій цілі окружний загальний збір, або сходуни, ухвалять; 3. Виділи окружні і впливові члени подбають, щоб всі кредитові і торговельно-кредитові спілки на їх території закупили по одному або по кілька довжних записів; 4. Виділи окружні (скарбники) будуть все тямити, що мають у себе пушки на збиране жертв на будову дому Т-ва і не

пропустять ні одної нагоди, коли-б до пушок хоч-би найменші жертви могли зібрати.

Є се наше спільне діло і так до нього відносім ся. Завданє, на перший погляд, трудне, одначе в дійсности, при участі широкого загалу і постійнім, консеквентнім наглядї, дасть ся незамітно і без великого обтяженя загалу здійснити. Тямити лиш треба, що більше дає малими лептами, часто повторюваними — великий гурт, чим знатнішими жертвами — малий кружок.

На закінченє розділу, трактуючого про гуманітарну поміч членам, самі звернемо увагу, що зачали ми говорити про поміч членам, а звернули до членських обовязків. Иньший вихід тут неможливий: з'орім і засіймо ниву, переждім весну а вже від літа, якого дасть Бог, діждемо, — зачнемо збір.

Тим шляхом йшли товариства учителїв других націй і кожда інституція тим шляхом осягає спроможність несеня всесторонньої помочи членам.

(Дальше буде).

М. Домбровська.

Товаришкам під розвагу!

Під таким заголовком помістила Товаришка М. К.-М. в 11. Ч. „Уч. Слова“ в справі задуманого видавництва для укр. учит., із спеціальним узглядненєм жіночого питаня. Попри зміст сьої ухвали містять ся у висше згаданій статї вислови і замітки, які сильно підривають станову честь Тов. підписаних під „покликом“, бо інсинуують їм нечесні заміри, себ-то те, що вони, при помочі, майбутнього сього органу, задумують спинити зріст нашого Товариства, та розбити спільну організацію. А позаяк закиди ті є зарівно кривдячі, як несправедливі і неоправдані, та надають акції, в найліпших замірах початій, пятно станової зради — проте я в обороні станової чести мойої і товаришок, спільно зі мною під „покликом“ підписаних, а ще більше в обороні задуманого нами діла, приневолена є забрати голос, щоб представити справу у правдивому сьвітлі.

Та перше, заки приступлю до сути річи, сьмію просити ВП. Тов. згл. Товаришку, чому вона у майбутній жіночо-учительській часописі добачила марево руїни Т-ва? Чи заповідь її вичитала у „поклику“, який без перепон помістив орган того-ж Т-ва, чи у згаданій відозві, яка мала одиноко на меті спрощенє як найбільшого числа Тов. в тій справі? ВП. Товаришка непотрібно окружила ту відозву таємними обслінками. Вона-ж була розіслана без ніяких тайних застережень, разом із запрошеннями на довірочну нараду, з прошенем розіслати їх знакомим Товаришкам, бо ізза недостачі точних адрес всіх Товаришок годї було нам се зробити. Вона була підписана повним іменем і прізвищем „одної товаришки“, як раз тої, яка має нині честь ВП. Авторці відповісти на її закиди і питаня.

В першій мірі відповім на питанє, яку ціль завдали ми собі через видавництво такого органу. Задача його лежала-б у згуртованю укр. учительок спільно із укр. жінками поза

їх кругом у спільну національно й горожансько освідомлену громаду робітниць на тих царинах народної роботи, які силою природних обставин є для жінок, а особливо для учительок, найбільш доступні. А що тих царин безліч лежить у нас облогом, сього мабуть ніхто не заперечить. Наше селянське жіноцтво тоне у морі темряви. Будучність України, дрібний цвіт наших сіл, через незнане найпримітивніших засад фізичного й духового виховання у їх материй, нидіє фізично і морально, та вяне рікрічно тисячами. Економія хатнього господарства, гігієна страви і одежі не вийшла ще з пеленок прадідних звичаїв. Ми-ж, сільські учительки, бачимо се наглядно, бо у тім осередку живемо; і що ми зробили досі у тім напрямі?

А ми маємо найбільше нагоди працювати між нашими посестрами-селянками, бо маємо змогу придивитись до їх життя-буття, маємо в руках наших ключ до їх сердець і довіря через серця їх дітей, маємо моральну і матеріальну незалежність і свободу ділання, вкінці маємо поки-що найбільше підготованя до просвітної роботи у тім напрямі. Тому яка-б не була назва жіночої організації і її майбутнього органу, певна річ, що учителька може і повинна грати тут поважну роль і взяти на себе львину часть роботи, наколи вона має бути зроблена. А позаяк така організація, хоч безперечно розвивала-б ся у нутрі спільної нашої учительської організації, виходить поза межі чисто станові, проте не може заступатись одиноким становим органом, який не є в спроможі, крім премногих иньших задач, брати на себе ще й задачу освідомлюваня Товаришок в питаннях спеціально-жіночих і давати провід тій половині роботи, яка лежить в області жіночого ділання. Тому я не можу згодитись із думкою ВП. Товаришки, що нам не треба другого, хоча-б і спеціально-жіночого органу. В справах спільно-організаційних вистане нам без сумніву і на найдовші роки „Уч. Слово“, і всі ми, як і досі, будемо його читати, як члени Т-ва і забирати наш голос у спільних наших інтересах. Але в справах спеціально-жіночих, в справах, які торкають ся виключно наших питань і тих областей роботи, яка нам припадає ще поза спільною роботою з нашими Товаришами, яка врешті обгорнула-б ще й одиниці з поза кругів учительок, ми повинні мати часопись, яка-б давала напрям, провід і контролю тої роботи.

Ті слова також подаю Вам, Товаришки, під розвагу. Наколи Ви повірите, що отся справа поважна і чиста, що не скриває ніякої підпольної роботи, а противно — навіянна вона щирим бажанєм послужити по зможі найкрасше народови і станови, тоді я певна, що стане вона загальною, нашою, і підемо гуртом до праці, яка давно наших рук дожидає.

Коли-ж загал Товаришок рішить, що справа дійсно не в пору, що така організація у нас непотрібна, а робота нам непригожа, так, звісно, проти волі загалу ані зможемо, ні схочемо піти. Та я маю надію, що до тої остаточности не прийде, а надію ту оправдують зголошення Тов., які цілу акцію прийняли з тою доброю вірою, в якій вона була розпочата. І Товариші наші прийняли нашу думку прихильно, а навіть в гарній статі таки в 11. Ч. „Учит. Слова“ обіцяли нам найти в них „щирих і небрехливих приклонників“, а я вірю, що і помічників. Що більше — Товариші наші, бачучи, що

нічого не робимо, щоби зі стану пасивного перейти в активний, не хочуть далі терпеливо дождити, аж ми самі виберемось і в програму для організаційної діяльності Т-ва вкладають як свій обов'язок привчити нас, що ми як самостійні жінчини-горожанки, маємо обов'язки зглядом стану і суспільности, яких сповнення вони домагаються.*)

І се ще нам, Товаришки, під розвагу!

3 діяльності Відділів окружних.

Дня 6. цвітня с. р. відбулись перші конституюючі загальні збори Відділу Т-ва „В. П. У.“ на рудецький повіт. На розіслані 32 запрошення — явилось 17 учительства, а іменно: 1. Л. Онишкевич, 2. О. Зазуляк, 3. О. Оливинська, 4. Гр. Корчинський, 5. О. Коцан, 6. М. Коцанова, 7. З. Кульчицький, 8. М. Путикевич, 9. М. Пилипчак, 10. М. Лебішак, 11. С. Сінкевичівна, 12. М. Голинський, 13. М. Ольхівна, 14. В. Турянський, 15. Г. Петришин, 16. І. Верхола і 17. В. Кузьмів.

Збори отворив тов. Володимир Кузьмів короткою промовою, після чого зборам проводив т. Онишкевич.

Після проголошеного через делегата матернього Т-ва, тов. О. Власійчука, реферату на тему станової організації, вибрано Виділ, який уконституовав ся в той спосіб: 1) Володимир Кузьмів — голова; 2) Мик. Путикевич — містоголова; 3) Ольга Оливинська секретарка; 4) М. Пилипчак — скарбник; 5) Ост. Коцан — контрольор.

По поясненню деяких запитів — вписались нові члени, а нововибраний голова заподав короткий нарис праці Відділу, а іменно: справу бібліотеки, побудження національної свідомости, діяльної участі в народній роботі.

Число явивших ся на зборах членів свідчить, що учительство рудецького повіту зрозуміло й оцінило вагу організації і старатись-ме згуртувати усе учительство в своєму повіті, щоб трудитись над розвитком Т-ва.

Яворів. Звіт з довірочних сходин Відділу окружного.

Виділ окружний скликав своїх членів Відділу на довірочні сходи до Яворова на день 1. мая с. р. із слідуною програмою нарад: 1. Отворене нарад. 2. Звіт делегата із з'їзду повітових делегатів з цілого краю у Львові, дня 19. III. 1913 р. (Реф. тов. Іван Вальчик з Віжомлі). 3. Відчит тов. Он. Власійчука про „службові відносини українського Учительства“. 4. Звіт делегата з довірочних нарад українського учительства у Львові дня 19. III. 1913. р. (Реф. т. Павло Кирчів з Курник). 5. Заосмотроване в шкільні прибори заряди шкіл в окрузі, у власному заряді окр. Відділу і 6. Внесеня і запити.

Присутних на сих сходах було 35 членів. Лиш деякі з неprisутних оправдали свою неprisутність, а решта з них злегковажили вислані запрошення, що рішучо осуджуєть ся на сьому місці, бо ніхто, без важної перешкоди не сьміє відтягатись від спільної роботи в становій організації в так горячий і критичній хвилі, яка тепер для нас настала.

Наради отворив голова, т. О. Власійчук. В своїй промові зачеркнув він важніші точки що до переведеня реорганізації Відділу на програмі Г. Управи, видрукованій в „Уч. Слові.“

Візвав присутних, щоб не ждали і не спускались лишень на роботу членів Виділу і Г. Управи, але щоб кождий сам брав ся до плянової і интензивної роботи в громаді, бо лишень тоді, коли всі члени нашої організації ревно попрацюють над народом, можна буде надіятись успіху і побіди в боротьбі о зреалізоване наших постулятів. Вкінці запропонував на предсідателя сих сходин тов. Ол. Лопушанського з Якова Старого, а на секретарів тов-ку Емілію Куманецьку з Яворова і тов. Івана Чорниша з Грушова.

Опісля т. Ів. Вальчик здав звіт з перебігу нарад повітових делегатів з цілого краю і депутації у краєвого маршалка, доказуючи, що з предложеного Союзови краєвим Виділом проекту в справі „дефінітивного“ поліпшеня платні, ніхто не може бути вдоволений, а передівсім учительство з четвертої кляси платні, бо хотяй сей проєкт ніби то підвисує о 100, 200 або 300 Кор. службові побри, одначе одночасно раз на завсїгди замикає аванс до висших поборів, через заведене процентовой системи.

В дискусії тов. Власійчук взиває товаришів і товаришки з IV кляси платні, щоб вони докладно перестудіювали реферат т. М. Як. про проєкт краєвого Виділу, поміщений в ч. 11. „Уч. Слова“, а з него переконають ся, яка небезпека грозить

нашим змаганням, наколиб сей проект мав статись законом. Тому на з'їзді делегатів заперестовано проти такого проекту.

Тов. О. Власійчук в своєму відчиті яркими і разячими фактами зілюстрував поневолене, яке мусить зносити українське учительство і понижене, навіть — на жаль — таки й від своїх людей з поміж інтелігенції і місцевих верховодів в громаді. Через те не може воно як слід виконувати просвітної програми між народом пляново і успішно, коли тимчасом як раз польське учительство дізнає із сторони всіх своїх земляків прихильної опіки, дружної заохоти і підпори так моральної як і матеріальної, в освідомлюваню польського і спольщеного подекуди населеня. В дискусії т. Саварин замітив, що піднесені у відчиті моменти є вірні, тому й поставив внесенє, щоби сей реферат тов. Власійчука в цілости видрукувати в „Учительському Слові“ і до відома ширших і рішаючих кругів, що одноголосно й прийнято.

Звіт делегата з довірочних нарад українського Учительства відрочено до слідуєчих сходин, а то з приводу неприсутности референта, тов. П. Кирчова. Ухвалено, щоби всі школи заосмотрювано в шкільні прибори через Виділ окружний. В тій цілі управителі шкіл мають вже тепер підписати заяву, що виключно через Виділ будуть закуповувати шкільні прибори і зложать, як завдаток, по 1 короні, що й слідувало; а найдалше по кінець липня мають вони предложити спис, кілько і яких зошитів і иньших приборів кожда школа потребувати-ме. До адміністраційної комісії, що має занятись переведенєм сьої постанови, вибрано: Тт. Власійчука, Молчка, Куманецьку, Демковича-Добрянського і Мудрицького. При кінці голова, т. Власійчук, пояснив присутним постанову Г. Управи, що залягаючим членам з вкладками більше чим через три місяці, здержує адміністрація висилку „Учительського Слова“, а залягаючих з вкладками довше чим пів року, вичеркує з поміж членів „Взаємної Помочи“. Хто з них залеглі вкладки вирівнає, тоді одержить всі здержані числа „Учительського Слова“. В оправданих випадках Г. Управа прийме на ново в члени тих вичеркнених членів, що вирівнають всі залеглі вкладки або впушуть ся на ново в члени і заплатять 2 кор. вписового.

Он. Власійчук,
голова.

Е.м. Куманецька,
секретарка.

Турка н. Стр. Товариські сходини нашого Відділу відбулись дня 6. цвітня с. р. Було присутне майже все українське учительство повіта. — По справозданю делегатів із Загальних Зборів „В. П. У.“ у Львові і делегата з віча, в справі нашої платні, відбулась над ними обширна дискусія, а обговорено також много товариських і станових справ — передівсім справу членських вкладок.

Завдяки заходам укр. учительства приїхав на сей день до Турки Др. Франко і відчитав Свою найкрасшу поему „Мойсей“. — Чим є для учительства Особа Достойного Ювілята — сьвідчить факт, що з'їхались на сей день учителі з найдалших закутин нашого Бескида.

Так наше станове Товариство як і Виділи иньших укр. інституцій в Турці зложили по 10 К, як ювілейний дар. Виїмок під тим зглядом зробив лиш голова Філії „Сільського Господаря“, О. Мороз з Борині.

По сходинах відбули ся Загальні Збори кружка „У. П. Т.“ при участі делегата зі Львова. Участь в Зборах взяв також наш поет і Його, на внесенє тов. Великановича, вибрано почесним предсідателем. Збори були дуже оживлені, а найобширнійша дискусія розвинулась була над народними школами і курсами дл неграмотних. Промовляли: П. П. Кабаровський, О. Федевич, Шеремета, Великанович, Бассараб, Середа (кілька разів), а пояснень уділював п. делегат.

При кінці попрощав голова кружка, п. Кабаровський, Др. Франка і відсьпівано його пісню „Не пора“. Із слезами в очах вислухав наш Поет сьої пісні, та, пращаючи присутних, заявив, що поки йому стане сил, працювати-ме для свого поневоленого народа.

Проект правильника посмертного фонду для членів „В. П. У.“*).

§ 1. Посмертний фонд служить до уділюваня одноразових грошевих підмог вдовам і сиротам по учасниках фонду. До піднятя підмоги належить предложити карту участі (§ 12) і свідоцтво смерті.

*) Проект сей, ухвалений 8. вересня 1911 р., рішила Надзираюча Рада, на своєму засіданю з 19. марта 1913 р., предложити окр. Відділам під розвагу, з прошенем о надсиланє своїх заміток, після чого проект буде остаточно зредагований і затверджений увійде в жите. — *Ред.*

§ 2. Одноразова підмога вносить тільки корон, кілько було учасників фонду в дни смерти. Одначе управа фонду має обовязок стягнути залеглі вкладки до фонду, а надплачені вкладки звернути.

§ 3. Виплата підмоги наступить безпроволочно, найдальше одначе до 5 днів по предложено карти участи і свідоцтва смерти, виставленого покликаною властїю.

Коли наслідники помершого члена до 6 місяців по запомогу не зголосять ся, тимсамим тратять до ньої право, а запомога дописуєть ся до запомогового фонду.

§ 4. Лише смерть учасника в чинній військовій службі на війні позбавляє спадкоємців права до підмоги. Впрочім рід смерти є обоятний.

§ 5. До здійсненя повисшої ціли служать вплати учасників на річ посмертного фонду, котрий складаєть ся:

- а) з фонду резервового,
- б) з фонду запомогового.

§ 6. Резервовий фонд творить ся:

- а) з вписового, у висоті 1 К,
- б) з дарів і записів.

§ 7. Резервовий фонд до покриваня коштів адміністрації і уділюваня запомоговому фондови позичок, як би в короткому часі лучилось більше випадків смерти.

§ 8. Запомоговий фонд творить ся з вкладок учасників і наростаючих відсотків. Вкладка вносить 1 К. Першу вкладку вплачуєть ся одночасно з вписовим. Число дальших вкладок вносить тільки, кілько було випадків смерти. Реченці поодиноких випадків смерти є заразом реченцями платности вкладок, а лишень перша вкладка є платна в дни приступленя учасника до фонду. На рахунок маючих запасті вкладок будуть вплачувати учасники фонду зачет, визначений на кождий рік рядом фонду, відповідно до скількості учасників і випадків смерти.

В першому році існуваня фонду сей зачет вносити ме 2 К, платні нараз, або ратами піврічними, або й кварталними.

Кождий учасник, приступаючи до фонду, є обовязаний зложити — крім вписового — цілий річний зачет без згляду на час, коли приступив до фонду.

Вплати до фонду будуть довершуватись посьвідками зложеня (чеками) поштової каси ощадности у Відни.

§ 9. Добровільні наддатки вважались муть як дари. (§ 6 б).

§ 10. Запомоговий фонд служить виключно до виплати підмог.

§ 11. Учасником посмертного фонду може бути лише член В. П. Г. і б. У. і У.

Права учасника починають ся в дни вплаченя вписового і першої вкладки; А права тих учасників, котрі, будучи членами „Взаїмної Помочи“, не приступили до фонду в першому році його існуваня, починають ся в дни вплаченя — крім вписового — також усіх запавших вкладок (§ 8) від початку існуваня фонду.

Для інформації новоприступаючих членів до „Вз. П.“ буде сей правильник долучуватись що року в окремі відбитці до „Учительського Слова“.

§ 12. Кождий учасник фонду одержить найпізнійше до 8 днів по реченци, в якому узискав право участи, карту участи, підписану президією Надзираючої Ради і осмотрену печаткою. В разі затрати карти має учасник сейчас донести Управі, яка видасть учасникови дуплікат карти.

§ 13. Учасником фонду перестає бути: I. з утратою всіх прав: а) хто письменно зголосять зарядови своє вступлене з фонду, б) хто мимо дворазового письменного упімненя, не платить через рік зачетів на вкладки. II. з правом до звороту вплачених зачетів на вкладки без відсотків, але по потрученю запавших вкладок: а) хто перестає бути учителем не переходячи на емеритуру, б) хто перестає бути членом „Взаїмної Помочи“.

§ 14. Учасник, вертаючи до фонду, має понести такі вплати, якби перед тим ніколи не належав до фонду.

§ 15. Посмертний фонд є власностию всіх учасників. В їх імени управляє ним, на основі свого правильника, Дирекція „Взаїмної Помочи“. Дирекція подає учасникам фонду в міру потреби інформації в „Учительськїм Слові“, що до числа учасників фонду, випадків смерти і вплачених підмог і оголошує річні замкненя в звітах управи.

„Взаїмна Поміч“ підпомагає фонд безплатним уділюванем льокалю і уміщуванем всяких комунікатів, замкнень рахункових і т. п.

§ 16. Контрольна комісія товариства провірює і підписує річні замкненя рахунків фонду і при тім оголошує свою гадку що до орудуваня фондом.

§ 17. Проти оречень управи фонду що до прав і обовязків учасників означених сим правильником, можуть учасники відкликуватись до мирового суду, зложеного з 4 судіїв, вибраних по половині обома сторонами, а які вибирають собі 5-ту особу на предсідателя. Мировий суд рішає остаточно.

§ 18. Фонд входить в жите, скоро зголосить ся 50 учасників на основ сього правильника.

§ 19. Фонд звиваєть ся, коли а) вичерпаєть ся число учасників, б) коли сього загадає письменно від Управи більшість учасників.

Ліквідацію фонду переводить заряд в той спосіб, що резервовий фонд припадає Товариству, а заповоговий розділюєть ся між учасників, відповідно до вплачених вкладок.

§ 20. Правильник фонду може змінитись за згодою більшости учасників. В разі зміни, Управі прислугує право зректись заряджування фондом. В таким случаю Управа приймає часово фонд в депозит аж доки більшість учасників не видаєть відповідного зарядженя. Коли таке заряджене до двох років не послідує, управа переведе ліквідацію фонду в спосіб, приписаний § 19. отсього правильника.

З Російської України.

(Лист зза кордону).

Не про радість і сяйво я маю оповідати закордонним товаришам, а про сум, темряву і безладде з прсвітного життя України в Російській державі. Не моя вина в цьому, і не з недоброї волі роблю це. Дуже вже важкі й темні хмари поналягли на російській Україні і вкрили її задушливими репресіями реакції.

Повалились вони особливо на просвіту нашого народу. Читач певно запитає мене: невже там, де нема просвіти на рідній мові, не вже там може бути мова про ще якісь репресії? Що може бути гірше чужої просвіти і чужої культури? Що може бути шкодливіш за примусове прищеплювання чужої мови, і взагалі асіміляції тридцятиміліонового народу. Але в цьому російський фокус? Знищувати неможливе; Знищувати природні змагання народу до самовиховання й самоосвіти.

Звісно, що російський патріотизм не визнає права підчинених націй на вільний саморозвиток. Підчинені нації призначені політикою уряду на асіміляцію. І на долю України найбільш припада такого плекання. Тут всього досить: „м'яри административного возд'їйствія“ сиплють ся як з рога достатку.

Все те, в чому виявляєть ся свідомий і несвідомий національний рух, знищуєть ся і приголомшуєть ся. Доброго ми мало чуємо, а здебільшого — лихе. Тільки й чутно: там недозволяє жандар продавати українські газети, в другому місті він контролює у продавців газети й журнали і, коли знаходе українські видання, одбирає їх, а продавців гоне геть; там чуєш, що в гурткові української молоді, котра за ради національної самоосвіти здобула українську бібліотеку, почались труси і хоть жандари і поліцаї не найшли нічого протизаконного, але вплили на гурток так, що він повинен був припинити свою просвітну діяльність; та нащо гіршого, коли Т-ва „Просвіти“, котрі мають загальнолюдські цілі, корисні і самій державі і ті обвинувачують ся в неблагонадійности і здибують всякі перешкоди до виконання своїх завдань.

Політикою перешкод і гальмування нормального розвитку національного самопізнання Українців захоплюють ся разом з урядом і деякі педагоги. Діректор Учительської Семинарії в Александрії (Херсон. губ.). Левицький організував систематичний утиск поширення української літератури. Він ревізує квартирі учнів і одбирає у них українські книжки. Мало того, — щоб знищити прихильність молоді до українства і зменшити національний рух межи ними, він обернув ся з такою україножерською промовою до учнів (подає газета „Рада“): „Мене, добродію, дуже дивує, що спонукує Вас читати цю (українську) літературу? Ви-ж досить знаєте цей „малоросійський язукъ“ ви з матерним молоком втілили його в себе. На віщо вам змагатись до більшого? Цього досить задля хатньої потреби. Та література і весь українофільський рух уявляє з себе не більш, як результат слабування її представників. Повірте, що я сам колись захоплювався і носив сіру шапку. Але тепер за одну вашу огидну говірку (акцент) я, побачете, випустю три душі. Прошу вас, добродію, ще раз: киньте цю мову — це хамство“.

Колиб ми почули цю промову од урядовця — україножера, нас би не здивувала абсурдна нельогічність такої промови. Але це каже представник педагогики, слова котрого мають велике значінне для майбутніх учителів, особливо коли думки в ній розумні і льогічні. А тут одне безсилля думки, котра може тільки упевнить молодь, що іменно на їхньому боці правда.

„Ви з матерним молоком втілили її (українську мову) в себе“, промовив Левицький і всім останнім ніби додав: А я хочу своїми штучними і примусовими вимогами знищити те, що поляга у вашій природі. — Я хочу навіть більше. — пере-

будувати вашу психіку, котру ви втілили з матернією мовою, котра хоть і є наслідок довгої творчої самодіяльності вам рідного народу, але це все шкодить державній політиці, і я знищу все це!

Але марні заходи п. Левицький: Це над силу людини. Можно бажати і не знати міри в своєму україножерстві, але щоб так не числитись з народнім правом, правом національності, прямо таки безглуздо.

П. Левицький — педагог, і в його вимогах якась глузлива іронія, або безсилля. Можна негативно ставитись до національного руху посеред Українців, можна обурюватись проти представників цього руху, але щоб педагогу помститись на дітях народу, за їх природну приналежність до рідної нації, за їх прихильність до її відродження, за національні прикмети їх — цілком злочинно і непедагогічно. Акцент — це неodrивна одличка нації од нації. Требаж числитись педагогу з цим, бо є такі нації, котрі навіть не вимовляють деяких звуків, а інші вимовляють їх особливо при іншому складі голосового органа. З цим числять ся всі педагоги більш менш культурних країн. Але не в Росії. Росія — країна несподіванок і... деспотичного самовольства. Безглузлого і соромливого самовольства!

Тут урядовель і педагог керманич однаково нищать культуру і просвіту. Сліпці, вони не бачуть, що імпульсвний рух нації не можна ні припинити, ні повернути назад. Духовне життя народа не можна задавити і пригломшити всякими зовнішніми репресіями, як неможно фізіологічно знищити весь нарід! Мертві і бездушні вони не відчувають, що життя сильніше над усі їх заходи.

Припинити хід і поширення національної самоосвіти в народі не можна, бо нарід витворив вже своє національно-культурне обличчя і тепер змагаєть ся останнім могутним рухом скинути з себе гніт чужої культури і просвіти. І він це утворить! А ми учителі йому допоможемо!

11. цвітня 1913 р.

З-ч.

„Взаїмна Поміч Учительська“

стоваришене зареєстроване з обм. порукою у Львові.

Загальні збори сього Т-ва відбули ся у Львові, дня 23. IV. с. р., при участі 25 членів. — По відчитаню протоколу з послідних загальних зборів, зложено звітів з діяльності і білянсу, як також Ревізіійної Комісії, збори одноголосно уділили Надз. Раді і Дирекції абсолюторію.

Над пятою точкою дн. порядку: „Розділ зисків“ розвинулась дуже оживлена і палка дискусія, в якій забирали голос Тов.: Власійчук, Вертипорох, Коссак і и. Бесідники поділились на дві партії, з яких одна — з огляду на дрібні квоти, припадаючі як дівіденда від поодиноких членських уділів — пропонувала чистий зиск призначити на будову власного дому матернього Т-ва, в якому-б найшов приміщення і відділ кредитовий, — другаж обстоювала за тим, що дівіденда, хочаб вона була і як дрібна та незначна, остає власностию кожного члена, а загальні збори не мають ніякого права розпоряджувати ньюю, наче приватною власностию. Після довгих промов кількох бесідників так про як і contra, загальні збори остаточно рішили: за посередництвом „Уч. Слова“ звернутись до загалу членів із зазивом, щоб заявили, хто з окрема карточкою, хто знов з нагоди сходин Відділу окр. в спільній заяві, підписаній всіми, — чи годять ся, щоб їх дівіденду передати на фонд власного дому. Членови, який заяви не надішле, допише ся по році дівіденду до уділу(ів).

Відтак відбув ся вибір 3 членів Ради надзираючої і 3-ох заступників та вибір „Ревізіійної Комсії на р. 1913.

Щоб познакомити ширший загал членів нашого матернього Т-ва і читачів „Учит. Слова“ з діяльностію сього Т-ва; щоб заохотити їх до приступлення в його члени з наміром скріплення його сил і спричинення гарнійшого його розвитку, — подаємо отсе короткий витяг із звіту діяльності сього хосенного Т-ва за р. 1912.

„Рік 1912-ий остане памятным роком не лиш в історії всесвітній, але в історії кожного Товариства кредитового; се рік кризи фінансової, рік проби. Сю пробу ми видержали і є надія, що видержимо до кінця, бо час проби, час кризи ще не проминув. Не сповнились, що правда, наші надії, що рік 1912 творити-ме замітну фазу в розвитку нашого Товариства, не можемо вказати на замітні успіхи нашої праці, однак не подали ся ми в зад, держимо ся і нехай лиш уступлять ся перепони, які ставить теперішне лихоліте, підемо в перед по дорозі розвитку.

Зачинаючи р. 1912 ми надіяли ся, що коли сума вплачених уділів переступить 10.000 К. добудемо собі дешевого кредиту, що той кредит значно (в порів-

нанню до кредиту в р. 1911) зросте, що наш річний оборот що найменше подвоїть ся і зросте чистий зиск, що... кажучи коротко, всьо піде на ліпше. А ми стоїмо там, де були перед роком. Кредитів ми не дістали, бо нових нікому нігде не признано; лиш оден краєвий Союз кредитовий підніс нам в цвітні 1912 р. кредит з 8.000 К на 10.000 К. Наш річний оборот виказує лиш невелику суму (42.405 К) приросту, позичок уділило Товариство в р. 1912 менше (79 на суму 25.110 К) і на низшу суму, чим в р. 1911 (98 на суму 30.492 К), а чистого зиску маємо лиш о 107.49 К більше, чим в попереднім році. Одно відрядне: а се, що власний маєток підніс ся о суму 3.513'35 К.

Серед важких условин приходить ся розвивати нашому Товариству; его розвиток спиняють не лиш такі непередвиджені події, як події теперішнього часу, але й его органічний склад. Членами Товариства в найбільшій часті учителі і учительки народні. Вони повинні в першій мірі засобляти его своїм заощадженням грошем, вони також мають право в першій мірі користувати ся помічю Товариства, — значить ся брати позички. А на ділі? Всіх вкладок 400; в тім вкладка матерного Товариства „Взаїмна Поміч галицьких і буковинських учителів і учительок“ на суму понад 17.000 К, кілька вкладок учителів по 100—500 К, решта самі дрібнички по 1—10 К, які виплатило матерне Товариство на рахунок своїх членів. Виходить, що завинило саме учительство, коли Товариство не має оборотового капіталу, бо годі припустити, щоб на весь загал українського учительства було лиш кілька одиниць, що змогли заощадити по 100—500 К.

А удержане в евіденції дрібненьких вкладок вимагає того самого вкладу часу і праці, сполучене з такими самими коштами, як удержуване в евіденції великих вкладок. А який заробіток? 1 К вкладки дає Товариству заробітку „brutto“ лиш 4 с. (коли Т-во бере 9% а дає 5%), 100 К дає 4 К а 1000 К вже 40 К. Кождому ясно, що в діловодстві Товариства 1 К спричиняє ту саму роботу, що 100 чи 1000 К.

Те саме можна замітити і що до позичок. Беруть їх головно учителі (ки) найчастійше в висоті 100—200 К. З позичкою 100 короною треба перевести такий сам рахунок, як з позичкою 1000 К., але беручи 1% на адміністрацію, маєть ся за ту саму роботу раз 1 К., другий раз 10 К. В тім власне причина, що кошти адміністрації нашого Товариства за великі в відношеню до загального обороту.

Доки наше Товариство не буде мати вкладчиків, доки не буде давати більших позичок на продуктивні цілі (пр. купно поля, дому і т. п), доти не вийде з фази нидія-мертвоти. Треба також і на се пам'ятати, що на ринку грошевім векслі 100—200 коронови не мають збуту; вони за малі для великих інституцій кредитових. Вправді Краєвий Союз Кредитовий дає нам гроші і за векслі по 100—200 К., але дуже нерадо, бо він сам не може їх дальше пустити в обіг. Так доволі ясно, здаєть ся, представили ми органічне недомагане Товариства; злагодити его зможуть спільні зусилля членів і управи. Члени нехай агітують, щоб і в нашім Товаристві складано заощаджений гріш, бо туг він також не пропаде, а управа, коли буде мати капітали, подбає, щоб пустити їх в оборот з хісном для Товариства. Нехай також сі поясненя, які ми подали висше, послужать на оправдане управи, котра, як декому здаєть ся, робить за мало. Хто розуміє ся на діловодстві Товариства кредитового, знає, скільки то праці в Товаристві, котре має 848 членів, 400 вкладок шадничих і около 300 позичок. Тому не слід дорікати, часом навіть в грубий спосіб, що се або те на час не полагоджено. Сьміло можна сказати, що Товариство оплачує поки-що лиш малу частину праці, яку в нього вкладаєть ся, а і се головно з доходу, який має за посередництво в забезпеченях житєвих.

Проте і в сім році пригадуємо нашим членам, що повинні забезпечувати ся на жите за нашим посередництвом у віденськім „Beamten-Verein-і“. Вказувати на користи такого забезпеченя — річ зайва: однак годі не вказати на се, що колиб наше учительство численнійше забезпечувало ся в „Beamten Verein-і“, можнаб домагати ся від него і жертв в нашу користь.

Помагаймо собі самі! Як покаже ся, що вміємо собі радити, найдеть ся зараз більше приятелів. Самостійність імponує і будить поважане“.

З кінцем грудня 1912 р. числило товариство 848 членів, між якими було :

а) народних учителів	645
б) народних учительок	161
в) сьвящеників	3
г) селян	1
д) Товариств	2
е) ріжних урядників і інтелігенції	36

Усі ті члени зложили заяву на 1625 уділів по 10 К, на що до кінця 1912 р. зложили 13.875'67 К.

Дивіденду за р. 1912 признало Т-во у висоті 4%.

Власне майно Т-ва з днем 31/XII 1912. виносило 16.184'67 К.

У тому самому часі сума вкладок виносила 36.076·19 К (на 400 кн.) річно капіталізованих по 5% від 100.

Позичок в р. 1912 уділило Т-во 79 (в межах від 100—1000 К) на загальну суму 25.110 Кор. Із сих позичок користали головно народні учителі, члени матернього Т-ва.

Загальне зіставлене:

I. Чужі капітали	45.168 К 19 с.
II. Власне майно	16.184 „ 67 „
III. Оборотовий капітал	61.352 К 86 с.
IV. Загальний оборот в 1912 р.	242.539 „ 15 „

3 просвітнього руху між американськими Українцями в Злучених Державах.

(Від власного дописувателя).

Просвітний рух між нашими поселенцями на американській Україні — не дуже знатний. Що усе ведець ся так пиняво, на се зложились ріжні причини і про се далоб-ся писати богато. Та сим займеть ся може колишній історик, який взяв би ся писати про історію американської України; на тепер цікаво буде пізнати що рух сей починаеть ся більше ясувати, прибираючи більш реальні форми, з чого видно, що наші поселенці, за приміром других народів, починають забиратись до інтензивнійшої праці, до діла, яке повинно і мусить видати успіх, тим паче, що працю сю зложено в руки людей, звісних з патріотичних подвигів в заморській Україні.

Діло, сказати-б, відродження просвіти між українськими поселенцями в Злуч. Державах півн. Америки, вийшло з кругів Русько-народного Союзу, иайбільшої організації, що числить до 15 тисяч членів. Організація ся — чисто запомогова; в статуті однак сеї організації є між иншими постанови дотично шереня просвіти. Доси ограничувалась ся постановою виключно на видаванню часописи, яку кождий член діставав що тижня. Та тепер від послідної конвенції-з'їзду, що відбувсь в місті Вілкес-Барре, в Пенсильвенії, на днях від 9 до 14 вересня 1912, рішено утворити при Русько-Народнім Союзі осібну секцію, яка-б виключно занималась просвітними справами. В склад сеї просвітної секції покликано слідующих членів: Д-ра В. И. Сіменовича, д-ра І. Копистянського, Д. Андрейка, А. Горбала, Ю. Павчака, о. В. Балага і д-ку Струтинську. До розпорядимости сеї секції віддано також фонд, т. зв. Шкільний, що повстає із місячної 3-центової вкладки від кождого члена, а який має уміщуватись в такім банку, де принесе якнайбільший процент.

Ся „Просвітна Рада“ уконституовавшись, приняла нову назву: Просвітна Комісія Русько-Народного Союзу в Америці (Comision of Education of the Little Ruthenian National Union of America), і визначила собі на спеціальних зборах ось яку діяльність:

А. В справах просвітних.

1. Згуртувати коло себе цілу Американську Русь без ріжниць на її погляди, піднести її під зглядом просвітним, патріотичним і економічним, та стати постійним чинником культурної сполуки між Америкою а старим краєм.

2. Зорганізувати русько-американське учительство і завести одностійну систему науки по тутешних руських школах.

3. Організувати руські школи і помагати поодиноким громадам в закладаню шкіл.

4. Організувати читальні по руських громадах в Америці і подбати про їх постійний розвиток.

5. Закладати і спомагати бібліотеки при всіх відділах Р. Н. Союзу і инших українських товариствах в Америці.

6. Заложити при Р. Н. Союзі центральну бібліотеку, у якій находили-б ся всі наші видавництва з цілої України-Руси.

7. Заложити при Р. Н. Союзі центральний архів і музей для американської Руси, де складало-б всі документи і річи, відносячі ся до житя і бутя американських Русинів.

В тій цілі постановлено віднести ся до всего українського народу в Аме-

риці, а особливо до всіх наших редакцій, громад, братств, товариств і ріжнородних кружків „а вдавництв, щоб вони насилали „Просьвітній Комісії“ усі потрібні річі і тим способом підперли її культурні змаганя.

8. Постарати ся о видане історії Американської Руси.

10. Розписати конкурс на нанисане оригінальних, популярних штук театральних з життя американських Русинів, а також на написане популярних наукових книжочок, оригінальних і перекладаних.

11. Виготовити шкільні підручники для американських руських шкіл.

Сю справу поручено особній комісії, в склад котрої входять отсі члени; д. Струтинська, д. Андрейко, д. Гвоздик, д. Гела і д. Стеткевич. Усі ті пять осіб є з фаху учителями. Ся комісія має вже від тепер збирати і приготувляти потрібні на сю ціль матеріяли.

12. Приготовити матеріял до заложеня Товариства „Просьвіта“ на американській землі і уложити відповідні статуты.

13. Приступити до видаваня популярних книжок для народа.

14. Видавати часопись для молодіжи.

15. Заложити книгарню під власним зарядом.

16. Оголосити в русько-американських часописах конкурс на наукові стипендії для незасібних Русинів і Русинок.

На початок ухвалено зворотну запомогу в сумі 250 долярів Іванови Дзьомбі, укінченому студентови філософії у Львові, який хоче віддати ся політехнічним студіям в Columbia University в Нью Йорку.

Б. В справах економічних.

1. Заложити в Нью Йорку руський національний базар старокраєвих виробів, особливо гуцульських, щоби в сей спосіб розповсюднити по цілій Америці твори нашої питомої штуки і нашого промислу.

2. Закладати по цілій Америці шадничо-пожичкові банки: „Building and Loan Association“ на невеликі місячні уділи.

Крім отсих головних точок „Просьвітної Комісії“ ухвалено ще отсі справи:

а) Вислати до Львова на ювілейні роковини столітних уродин Т. Шевченка, що відбудуть ся в році 1914, особного делегата, як відпоручника „Просьвітної Комісії“ і цілої американської Руси.

б) Просити всі українські часописи, прихильні сій справі, щоби поміщували для вигоди публіки тутешної і старокраєвої адреси председателя і секретаря згаданої Комісії.

в) Рішено також, що „Просьвітна Комісія“ має переняти на себе всі старокраєві справи, з якими має до діла, або інтересуєть ся наша суспільність.

Отсе й головний начерк праці, яку поставила собі завданем „Просьвітна Комісія“ в початках свого існуваня.

Що інституція така на чужині безперечно пожадана, про се нема й бесіди. Розходить ся лиш о се, як сю справу зрозуміють наші поселенці, та чи підопрутть змаганя одиниць. До розпорядимости має Комісія дещо гроша, так що судьба її запевнена; головна річ то се, по якій дорозі піде праця Комісії, та як віднесуть ся до сьої справи наші люди, що звичайно до всего відносять ся недовірчиво.

В лютім, 1913.

Евген Гвоздик

Olyphant, Pennsylvania,
United States of America.

Всячина.

Від Редакції. Послідне (13 число нашого журналу сконфіскувала нам ц. к. держ. Прокураторія за передовицю п. з. „Чи буде суд, чи буде кара?“, в якій обговорили ми незавидну долю нар. учительства під твердою й осудимою опікою окружно шкільних інспекторів. З того приводу й опізналась експедиція сього числа, бо ми подбали о се, щоби місце сконфіскованої статі заповнити иньшим матеріялом. — З огляду на прокураторський олівець ми, поки що, здержуємось від осуду самої конфіскати; не можемо одначе затаїти здивуваня, чому львівська ц. к. прокураторія, між иньшим сконфіскувала також деякі уступи (прим. про розпучливий вчинок тов. Ф. Гояка в Крестинополи), які в політичних дневниках, без перепон пере-

пустила. Також дивує нас чимало се, що сконфісковано навіть передруковані нами з київської „Ради“ деякі уступи, (де обговорювано сумне явище самогубств між нар. вчительством), в яких навіть російська цензура не добачила нічого каригідного, бо перепустила їх до свобідного поширення. Та вже як воно й не є, а ми таки подбаємо про се, щоб вповні сконфіскована стаття, правним шляхом таки дійшла до відома загалу.

Бл. п. Іван Петришин, про якого смерть подали ми коротеньку вістку в ч. 13. нашого журналу, б. нар. учитель на емеритурі, був незвичайно трудящою і ідейною людиною. Його сміло причислити можна до тих людей, котрі, як то кажуть, — „все пережили“. Як активний нар. учитель служив Покійник в Золочівщині, Львівщині і Бібреччині, та був одним з найчільніших наших педагогів і трудовиків. Перебравши пекло мук і переслідувань на становищі нар. учит. і перейшовши на емеритурі, — де тільки осів, всюди щиро і з повним самопожертвоуванем трудився для піднесення просвіти й добра серед рідного, поневоленого народу. Покійник не мав для себе ні одної вільної хвилиночки, бо увесь свій час присвячував на ведене народніх справ. А не відказувавсь Покійник від жадної праці, хоча ньюю й був завсігди перетяжений.

Покійник, попри заводові обовязки, з захопленням повнив горожанські повинности. Їздив по вічах, промавляв до народу; а що говорив на ріжні теми, щиро, сердечно і дотепно, як ніхто иньший, тож і не дивниця, що своїми промовами захоплював і полонив усіх слухачів.

Перейшовши на емеритурі, покійник осів в Коломиї, де обняв редаговане „Прапора“: колиж по році редакція сього журналу перейшла в иньші руки, він вів його адміністрацію. В тих то часах брав він живу й діяльну участь в житю української громади в Коломиї. Мимо підтоптаного віку їздив він по читальнях, вічах; був настоятелем ремісничої бурси тов. „Просьвіта“ і виділовим сього Т-ва продовж довгих років.

Покійник трудився і на літературній ниві, підписуючи свої твори криптонімом: Любомир Селянський. Видав багато популярних книжочок, писав оповідання, вірші. Дописував до видавництв Дра Трильовського (гарні січові пісні), „Monitor-a“, а навіть краківського „Wocian-a“, бо на здоровому гуморі і влучній сатири йому ніколи не збувало, а з біди-горя вмів собі завчїгди крепко запити. Загально відома також його сатира (під адр. гр. Скарбк.) поміщена свого часу у фейлетоні „Прапора“. Як свідомий трудовик на ниві шкільництва, Покійник дописував і до педагогічних журналів.

Від падолиста м. р. займав Покійник посаду учителя при прив. українській школі ім. М. Шашкевича в Кулачківцях, біля Гвіздця, і на сьому становищі помер тихо і спокійно. З многозаслуженим Покійником зійшов у могилу тип старого трудовика-учителя й горожанина, яких вже так мало в нинішних часах.

Позаяк при небїжчикови не було нікого з близьких за Його живіття, проте про його смерть мало хто й дізнавсь. На його похорон коломийська „Просьвіта“ делегувала проф. Даниловича, який і заняв ся ним. Иньші Товариства дізнались про смерть Покійника пізнійше. Мимо непригожої пори в похороні взяло участь багато народу, трохи нар. учительства і 5 священників.

Пером Тобі, незабутній труженнику-Товаришу, рідна земля, — а вдячна память про Твою невтомиму й хосенну працю хай вічно лелїєть ся в серцях того народу, який Ти за Свогого живіття так тепло й щиро був полюбив...

Будьмо собою! Недавно тому проголошено було в „Dziennik-u urzędow-im“ системізацію другого шк. інспектора в новосандецькому окрузі. Проти такого поступованя міністерства просвіти і Ради шк. кр. не можемо мати нічого — овшїм, тішити нас се, бо свідчить про поступ на полі шкільництва. Скажемо навіть, що повіт сей, який має понад 160 громад із школами, повинен був вже вчаснійше бути узгляднений. — Кілько разів (minimum) до року повинен інспектор звиджувати школу, про се постановляє закон; отже не дивно, що в тім повіті замість два до року — раз на два роки загощував до кожної школи з окрема „шеф“ повітового шкільництва. Під тим зглядом отже діялась кривда, майже рівна, школам так українським, як і польським; одначе з точки національної, вже не кривою для української школи назвемо подібну аномалію, а прямо насъміванем ся з ньюї.

Чи може кому прийти на думку, щоб для повіту в східній Галичині, з чисто українським населенем, призначено на інспектора чоловіка, який не знає польської мови, хоч мова та трактована там як „drugі język krajowy“? Знаємо, здоровенькі, всі, — що такого інспектора в Галичині ще не було, тай не скоро буде. (Але знаємо й таке, що навіть о. інспектори в реверендах, увійшовши до кляси, де не було не то вже Поляка, але й латинника, накидались на учителів Українців за внутрішнє урядованє не в польській мові і не завсігди давали розгрішенє за той смертельний грїх).

А тепер пригляньмось, кілько то таких дивоглядів-інспекторів візитує українські школи, що не почувеш від нього українського слова навіть на I. степені, де

дитина знає лише, (а часом й ні) що її „на імено Васко або Ваньо“. Як він заговорить до дитини в його рідній мові, коли він однаковий з ньою анальфает? Але-пст, тихо! чую стару, давненьку піснюку: „То со іннего!“ Правда, старенька меляодія і ми повинні були до ньої вже привикнути, бож то і не які будь співаки „заводять“, а прямо артисти. — Але і нам вже своєї піснюки за богато, навкучило слухати сольо — співу, може-б ми уложили до ньої другий голос? А композитори найдуть ся!

Тепер попробуймо увести до чеської школи інспектора Німця, який не знає чеської мови. Даремний наш труд! Сі люди соромилисьби грати такі комедії. У нас вистане як інспектор майже вміє відповісти на поздоровлене дїтвори „Слава на віки“. Тільки його й української бесїди.

А що буде, коли такий інспектор заїде до школи, де учителює його „го-дaczka“, а загляне до діточих шкільних вправ? Найде там багато „цвіток“, одначе не буде міг пізнати їх „милого запаху“. Таж та „раппа“, при кваліфікаційнім іспиті, так питала свого сусїда: „Panie, jak się pisze z ггляд czy г takie jak коло „хати“, czy takie jak коло „гуски“?; або: чи „місто“ pisze się przez „і“ z jedną kropką, czy też z dwoma? —

Ось до чого дійшло наше шкільництво!

„Наша школа в ярмі“ — говоримо; одначе то за мало сказано. Ярмо може бути важке і невідне, але не соромне, а школа наша в ярмі соромнім, яка продукує анальфаетизм і скривлені характери.

Чия тут вина цілковита, а чия частинна, надїюсь вдарить ся в груди і обіцяє поправу. Тепер звертаємо увагу наших покровителїв в Р. шк. кр., щоб при обсаджуваню посади другого шкільного інспектора в новосандеччині, мали на зглядї около 30. громад з чисто-українським населенєм, які також мають право домагатись, щоб їх шкільництво трактовано в Австрії, на рівні з іншими народами.

В. П.

Квестія учительської платні в Чехах. Соймова чеська шкільна комісія виготовила проєкт підвищення учительської платні на засаді платні державних урядників чотирох найнижших ранг, а надвишку видатку на се підвищене обчислила на 23 мільони.

Проєкт сей передано фінансовій комісії, яка має сказати в сїй справі своє послїдне і рїшаюче слово.

Комісія ся відбула дня 4. марта с. р. своє перше інформаційне засїдане. На сьому засїданю висказав посол Hütter докір під адресою рахункового департаменту, що поробив обчислення тенденційно проти учительства, позаяк видаток на підвищене платні учителям буде о 3—4 мільони низший. Наконєць поставив внесене, щоби розглянути статистику платні державних та краєвих урядників і платню в інших краях держави і доперва на підставі студій приступити до дальших нарад.

Чеське учительство невдоволене з проєкту шкільної комісії, бо проєкт сей, хоч зладжений на засаді платні державних урядників, з автоматичним аванзом, то все таки проєктована платня учителїв і активальні додатки є низші від урядничих. Рїжниця в річних поборах виносить до 300 К. а в протягу цілої служби рїжниця ся виносить кільканайцять тисяч корон.

Та мимо сього, що вже готовий проєкт відіслано до фінансової комісії, то нема найменших виглядів на скоре полагоджене сьої справи. Чеські послїди домагають ся, щоб враз із законом о підвишеню ухвалено також жерело покриття сього видатку, щоб полагоджено краєвий прелїмінар, та доконано вибору предсїдателїв краєвого видїлу. Німецькі послїди стоять знов за сим, щоби справу підвищення учительської платні трактувати окремо, независимо від иньших справ.

Навязані в сїй справі переговори між чеськими і німецькими послами в послїдних днях розбились.

Нїмецьке, народне учительство в обороні своїх прав. Послїдними часами чим раз то частїйше стрїчатись можна з „почесною“ назвою, яку наші верховні власти силоміць пришпилюють народному учительству. Вони вмовляють в нас, буцїм то народне учительство в нинїшних часах на скрізь переймилось ідеєю радикалізму і виступає з домаганями неможливими (?!) до здїйсненя. Коли ми домагаємось поліпшеня нашої незавидної долї, посуджують нас о недостачу патріотизму і почуваня заводового обовязку; а вже невисловлена лють і скаженина обхоплює їх на сам спомин, що народне учительство „сьміє домагатись справедливої і ясної службової прагматики“. Що торкаєть ся першого, то наші власти і „сердечні опікуни“ вмовляють ся „недостачею фондїв“ (які одначе на все инше, часто-густо панські витребеньки і дурницї мусять найтись!); а що до другого, то вони силоміць хочуть в нас вмовити, що службова прагматика для нас являєть ся зайвою, бо правне становище є ясно зачеркнене і забезпечене дотеперїшними шкільними законами.

Щож, ситий голодного не чує; а хто хоче у своїх руках вдержати безглядне і неподїльне пануванє над иньшими верствами, сей не то що добровільно не

уступить від узурпованих собі прав, а одночасно позбавлює їх ще й підчинених собі. Та все на світі має свій кінець, мусить скінчитись і всяке безправство. А щоби переконати нашу владу, що не лише наше учительство таке „радикальне“, що „сміє“ домагатись належних йому прав, — на доказ наводимо домагання у сьому згляді народного учительства в Німеччині, яке під зглядом матеріяльного вивінування і правного забезпечення о ціле небо стоїть вище від галицького.

Минувшого року відбув ся в Берліні XXIV з'їзд народного учительства з цілої Німеччини (заступленого 8132 делегатами). Між іншими справами, які обговорювано на сім зїзді, учасники його однодушно висловили свої бажання в справі правних забезпечень свого стану і одногосно ухвалили слідуєчі резолюції:

I. З'їзд домагаєть ся усунення бюрократичної системи догляду, який кожній індивідуальній педагогічній праці ставить непереможні перепони.

II. З'їзд висловлюєчи протест проти сьогочасного положення признає, між іншим, необхідним:

а) щоби в законі було ясно сказано, до якого розряду державних урядників причислюєть ся народний учитель. В новому законі, який в тій цілі буде уложений, мають бути виразно означені права учительського стану.

б) Народний учитель не сміє бути осібними постановами обмежуваний в покористовуваню ся загально горожанськими і політичними правами.

в) Учителеви мусить бути полишене право активального і пасивного права вибору так до місцевих властей, як також до законодавчих тіл. Таке право не сміє бути залежним від призову властей. В своїй політичній діяльності учитель не сміє бути обмежуваний, поки ним не зістануть нарушені постанови службової присяги. Учительство бажає справдішної охорони своїх прав і в тій цілі домагаєть ся видачі дисциплінарного статута, відповідно до вимог сьогочасного життя.

Оповідки.

Пригадка. При пересиланю членських вкладок, жертв на учит. дїм і т. п. переказами чи посвідками поштової шадниці — просимо без услівно подавати ч. членської грамоти. — *Дирекція.*

Тарифові знижки на навозах кінчать ся. Краєвий Союз торгов. господ. спілок у Львові Зіморевича ч. 20. пригадує П. Т. хліборобам, що речинець, в якім узискати можна 50 процентову знижку тарифову на всіх штучних навозах, упливає з днем 31. мая с. р.

В власнім інтересі П. Т. Хліборобів лежить безпроводочно замовляти під осінні засїви потрібні штучні навози, тим більше що Краєвий Союз Спілок дає при томасині і суперфосфатах 6 місячний безпроцентовий кредит, який при томасині починає ся від дня висилки, а при суперфосфатах спроваджених в маю від 1. липня, так що кредит безпроцентовий при суперфосфатах набутих в маю виносити буде 8 місяців.

О безпроводочні замовлення просить ся, щоби фабрики могли в маю вислати навози, а з огляду на те, що вже нині суть фабрики засипані замовленнями, пізнійших замовлень можуть не прийняти до виконання в маю с. р. *Дирекція.*

Галич. Позаяк сходини Віддїлу окр. Вз. П. У. дня 1. мая не відбули ся задля малого числа членів, зазначаєть ся сходини з таким самим порядком дневним на 1 червня о год. 2 по полудни в читальни „Просьвіти“.

Того самого дня відбудєть ся заходом ам. кружка Віддїлу окр. представлене „Наталка Полтавка“ в сали „Сокола“ в Галичи о год. 7½ вечером. О численну участь просить Виділ. М. *Комашовський* голова, *Марія Янович* секретар.

Жертви. Карів, п. Угнів. Місто телеграми весільної для Тов-а Рачинського з Ульгівка складаю 1 К на будову учительського дому і взиваю всіх Тов-ів, які вислали телеграфічно повисшому Тов-и желаня, щоби зложили по 1 К на ту саму ціль. Тов-а Рачинського викликаю на 5 К з вдячности за коштовне повідомлене про своє вінчане. Рівночасно повідомлюю, що зрікаю ся дивіденди від свого удїлу у „В. П. У.“ на ту саму ціль. — *Т. Мусій.*

Нові книжки і виданя.

„ДЗВІН“, літературно-науково-артистичний журнал-місячник, виходить у Києві. „Дзвін“ є журналом демократичним; містить твори красного письменства, статі наукового змісту з історії, літератури і гнродничих наук, критику і бібліографію, огляди наукового, літературного і громадського життя в Росії і за кордоном, хроніку; містять ілюстрації і на окремих листах і в текстї.

Зміст 2-го числа такий: Г. Чупринка: Самогубець. Драматичний етюд. — О. Жихаренко: Переспіви: I. З Гюго, II. З Конопницької. — О. Журлива: Поезії. — Вол. Винниченко: Олаф Стефензон. — Н. Романович: Будиночок над кручою (оповід.). — В. Винниченко: Фільозофія і етика Т. Шевченка. — Д. Антонович: Справа з пам'ятником Т. Шевченкови в Києві. — П. Круть: Страховане робітників. — Лев Юркевич: Середні кляси національного відродження. — Г. Алексинський: Україна в Москві. — Я. Рій: Балканська війна. — В. Левинський: Австрійські с.-д. про балканську війну. — Мерклінг: З історії чеського с.-д. друку. — Л. Рибалка: Система Тайлора (лист з Парижа). — Миргородський: З робітничого життя. — Д. Донцов: З українського життя. — В. Садовський: Біля Думи. — Бібліографія. — Книжки надіслані до редакції.

Ілюстрації; 1) Проф. Мецензеффі: Проект пам'ятника Шевченкови проф. Мецензеффі і Парашака (рисунок зроблений спеціально для „Дзвону“). — 2) М. Парашук: Деталь проекту пам'ятника Шевченкови. — 3) М. Гаврилко: Проект пам'ятника Шевченкови.

У в а г а. Почавши з третьої книжки „Дзвін“ почне друкувати великий роман Б. Винниченка п. з.: „По-свій“, з життя сучасного українського громадянства.

Передплата в Австрії виносить 6 корон на рік, 3 корони на пів року, поодинокі число 60 сотиків, в Америці і Канаді 2 долари річно.

Число на оказ посилаєть ся за надісланем поштових марок за 60 сотиків.

Передплату з Австрії Німеччини, Америки і Канади належить посилати тільки на адресу: Адміністрації часописі „Добра Новина“, у Львові, ул. Скшинського ч. 14. 51.

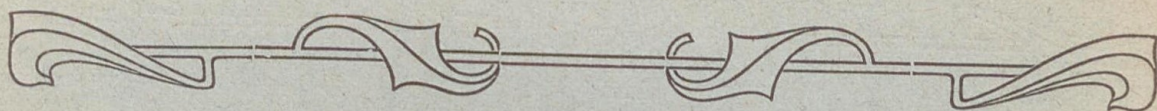
„ДОБРА НОВИНА“, ілюстрована просвітно-наукова та суспільна часопись, виходить у Львові два рази на місяць (річна передплата 4 корони, поодинокі число 20 сотиків). Адреса Редакції та адміністрації: Львів, улица Скшинського ч. 14, 51.

Зміст 7-го числа (з дня 5. цвітня), яке в цілости присвячене 300-літньому ювілеєви московських царів Романових, є такий: Заспокоєна країна в день 300-ліття її „миротворців“ (ілюстрація). — З поезій Івана Франка: I. Багно гниєє. II. Тюрма народів. — Вибір першого Романова (ілюстрація). — Під московським ярмом. — „На вулкані“, вірш. — Портрет першого Романова. — Московські царі і Україна. — Рік 1654: „Наступає чорна хмара“ (ілюстрація). — Царські порядки в народній пісні. — Російські піраміди (ілюстрація). — Ювілейний сон царя (ілюстрація). — Кровава історія московських царів. — Наші образки. — Ранок сьміяв ся... — Захланність московських попів. — Вірування старинних народів.

Отсе ювілейне число можна дістати в адміністрації „Доброї Новини“, в бюрох дневників і трафіках по 20 сотиків за примірник. Висилаєть ся й поштою за попередним надісланем 20-сотикової марки. Воно дуже надаєть ся до поборювання царславного руху серед нашого народу.

Фрахти залізничі

„набірні листи“ дуже частошибочно суть обчислювані і клясифіковані, через що Відборці суть наражені на страти а часами і досить значні. Рівнож всегда за складове „Ренале“ не слушно побирає залізничя кошти за всі руські свята. Щоби охоронити своїх Відборців від таких страт Краєвий Союз господарсько-торговельних Спілок, Львів, Зіморовича ч. 20, контролює безінтересовно всі фрахти своїх відборців і де знайде пошибку, зараз єї реклямує безплатно, а тільки за зворотом понесених коштів. Просимо проте всі фрахти залізничі чи то на насіне з звичайних посилок, чи насіне з акції запомогової, як рівнож фрахти на всі штучні навози і прочі, почавши від 1. січня 1913 р. надсилати відворотно все під адресою Краєвий Союз Господарсько-торговельних Спілок, Львів, Зіморовича ч. 20, а до кожного фрахту належить додати пів аркуша чистого паперу з підписом адресата, котрий то папер ужие ся на цесию в случаю внесеня реклямації. Належить проте зараз вихіснувати тоту случайність і всі фрахти від 1. січня 1913 р. під повисшою адресою надсилати.

ЗВИЖ 50 ВАГОНІВ БУЛЬБИ БІЛОЇ

до їди по приступних цінах можна набути через Краєвий Союз господарсько-торговельних Спілок, у Львові ул. Зіморовича ч. 20. Просить ся о відворотні замовленя.

Кінський зуб американський „Virginia“ і оригінальний Лен Парнавський з короною просимо відворотно замовляти в Краєвм Союзі господарсько-торговельних Спілок у Львові ул. Зіморовича ч. 20 і через его склади і повітові спілки.

Остерігає ся перед угорським і афріканським кінським зубом, та перед насінем льну краєвого походження, котрі часто у нас заводять, а їх видатність до половини обнижає ся.

„Приют“ для членів „Взаїмної помочи“ (звичайних і спомагаючих) містить ся при Товаристві Се дві гарні соняшні комнати з чистенькою обстановою а осібними входами. Послугачка на кождий зазив. Оплата за нічліг, обслугу, сьвітло і опал лиш 1 К 20 с. Користайте з „Приюта“, щоб не оплачувати дорогих готелів!

„Взаїмна поміч учительська“

стоваришенє зареєстрованє з обмеженою порукою
у Львові, ул. Скарбківська 33.

Членами сего Товариства повинні бути всі сьвідомі Українці, учителі і учительки.

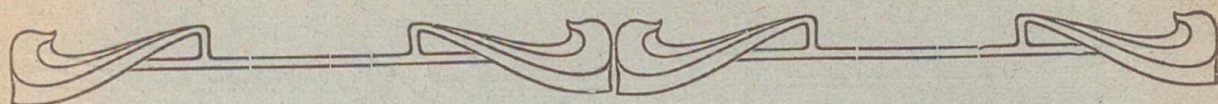
Ціль товариства — збирати малі ошадности учительства і пускати їх в оборот для добра і в хосен учительства,

Вписове 2 К; оден уділ 10 К; порука двократна. Уділи можна вплачувати ратами; перша рата (окрім вписового) 4 К. Від уділів що року 5%-ва дивіденди. Товариство приймає вкладки на 5% а дає позички до висоти 1000 К. на сплати місячними і чвертьрічними ратами.

ПОМАГАЙМО СОБІ САМІ!

Дирекція.

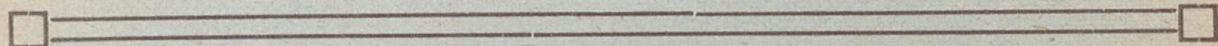
NOWE TORU

місячник присвячений справам просвіти і виховання
виходить 10 разів на рік (крім ферій) під редакцією
Конрада Джевецького.

Умовини передплати: річно 5 рубл., з поштовою пересилкою річно 5 рублів, піврічно 2:50 рублів з пересилкою 3 рублі. — Ціна поодинокого числа коп. 60.

Адреса редакції і адміністрації:

Варшава, Хмельна 35, м. тель. 118-33,

Видавнича Спілка українського учительства

в Коломкї (фах ч. 3).

поручає Вп. Товаришам і Товаришкам

ДЕЯКІ ПРИБОРИ ШКІЛЬНІ, ДРУКИ, КНИГИ в найбільшій виборі і найдешевше.

КНИЖОЧКИ на нагороди пильности та до шкільних бібліотек як також до читаня всі літературні новости галицької і російської України.

ОБРАРАЗИ, ОБРЗАЗЦІ ПОТРЕТИ всіх наших теніїв оправлені в рамах, або без рам.

КАРТКИ З ВИДАМИ всіх видань по гуртовних цінах, передовсім картки Ждахи і Розвадовського.

ВИРОБИ ДОМАШНЬОГО ГУЦУЛЬСЬКОГО ПРОМИСЛУ як топірці, тарелі, ножі, ручки, тердани, запаски, краватки, вишивки і т. д.

ВИДАВНИЧА СПІЛКА приймає до переплету книжки і за оправу звичайних книжок числить ся 40 сот., більших 50 і 60 сот. На жадане оправляє ся дорожше.

Всякі замовлення полагоджує ся скоро і точно.

